

BOTANICUM

KASVITIETEEN TIEDOTUSLEHTI • 9/2016 • 9.12.2016

Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon Luomuksen kasvitieteen yksikkö
sekä Biotieteiden laitos (kasvibiologia)

Vastaava päätoimittaja Marko Hyvärinen (@helsinki.fi), toimittaja Leena Helynranta (@helsinki.fi)

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO
KASVITIEDE

Henkilöstöuutisia

Luomuksen sienitiimin museomestari **Roland Skytén** ja laboratoriomestari **Pirkko Harju** ovat jäämässä eläkkeelle. Pirkko on käytännössä jo vapaalla, ja Rollen viimeinen työpäivä on **torstai 12.1.2017**. Tervetuloa silloin **kello 13.45** Pirkon ja Rollen yhteisille eläköitymiskahveille Kaisaniemeen kasvimuseorakennuksen toisen kerroksen kahvihuoneeseen!

Kasvitieteen kollokviot

Kasvitieteen kollokviot järjestetään **torstai-iltapäivisin kello 14.00–15** Kaisaniemessä kasvimuseorakennuksen Nylander-salissa. Kahvin voi hakea mukaan toisen kerroksen kahvihuoneesta. Järjestäjänä toimii suojelusuunnittelija **Tea von Bonsdorff** (tea.vonbonsdorff@helsinki.fi).

15.12. Ympäristötieteiden laitoksen tohtorikoulutettava **Joel Jalkanen**: *Kaupunkiekologisesti mielekäs suojelualueiden priorisointi pääkaupunkiseudulla.*

Kevään 2017 ohjelmaa:

- 26.1.** Biotieteiden laitoksen tohtorikoulutettava **Risto Vesala**: *Termittekekojen piilevät sienisymbiontit – Termitomyces-lajien monimuotoisuus Tsavon tasankoalueella Keniassa.*
- 9.2.** Biotieteiden laitoksen tohtorikoulutettava **Elina Kettunen**: *Sienten mikrofossiileita meripihkassa.*

Vierailijoita

30.11.–4.12. **Tatiana Pystina & Natalia Semenova**, Russia, Syktyvkar, Komi Science Centre. Identification of several lichens of Komi Republic. Yhteyshenkilö Leena Myllys.

Matkoilla

- 19.11.–18.12. **Henry Väre**, Etelä-Afrikka. Sanikkaisnäytteiden keruu Etelä-Afrikan saniaisten evoluution tutkimusta varten yhteistyössä Aino Juslénin ja Emily Sessan kanssa. Matkalla ovat mukana Jere Kahanpää ja Jaakko Mattila Luomuksen hyönteistiimistä. Kapkaupungista (Western Cape) siirrytään kohti itää Port Elisabethiin ja Grahamstowniin (Eastern Cape), sieltä kohti pohjoista Drakenbergin liepeille (KwaZulu-Natal) ja Barbertoniin (Mpumalanga). Paluu on Johannesburgista. Matka on osa [FlyHigh](#)-ohjelmaa.
- 30.11.–1.12. **Heli Fitzgerald**, Ruotsi, Alnarp, Pohjoismainen geenipankki NordGen, projektikokous Ecosystem services: Genetic resources and crop wild relatives in the Nordic countries. Esitys: *Crop wild relatives in situ conservation analysis – progress and results.*
- 11.–18.12. **Teuvo Ahti**, Italia, Firenze, Natural History Museum (FI). Tutkimushanke Mediterranean Cladoniaceae (c/o Ana Rosa Burgaz).

Saatuja apurahoja

Teija Alanko: YEB-tohtorikoulun (Helsingin yliopiston Ympäristö-, elintarvike- ja biotieteellinen tutkijakoulu) matka-apuraha 1 000 € Post-medieval Archaeology Congress, University of Hull, Kingston upon Hull, UK, 31.3.–4.4.2017, jossa posterit *Archaeobotanical evidence of plant consumption and gardening in early modern Helsinki, Finland.*

Otto Miettinen: Helsingin yliopiston kolmevuotinen, nuorille tutkijoille suunnattu tutkimusmääräraha. Apurahan suuruus on yhteensä 150 000 euroa, ja se mahdollistaa tohtoriopiskelijan palkkaamisen. Hanke käynnistyy alkuvuodesta 2017. Sen otsikko on *Evolution of fungi and mechanism of wood decay*, ja siinä tutkitaan aiemmin kuvaamattomia kantasieniryhmiä ja puun lahottamisen evoluutiota. Hankkeen aikana tuotetaan parikymmentä uutta genomia aiemmin sekventoimattomista lajeista ja puun lahoamista tutkitaan toisaalta laboratoriossa ja toisaalta bioinformatiikan keinoin. Museolla väitöskirjansa tänä vuonna aloittanut ukrainalainen **Anton Savchenko** tulee työskentelemään hankkeessa osittain.

Anton Savchenko

Väitöskirja käävistä

Viacheslav (Slava) Spirin väitteli Kasvimuseon Nylander-salissa 11.11. Väitöskirja käsittelee rivikääpien taksonomiaa otsikolla *Antrodia-ruskolahottajasiesten (Polyporales, Basidiomycota) taksonomia ja fylogenia* (Taxonomy and phylogeny of brown-rot fungi in the *Antrodia* complex (Polyporales, Basidiomycota)). Vastaväittäjänä toimi professori **Urmes Kõljalg** Tarton yliopistosta ja kustoksena professori **Jaakko Hyvönen**. Väitöskirjan ohjaajia olivat **Otto Miettinen** ja **Tuomo Niemelä**.

Väitöskirjassa tutkittiin kantasieneiin kuuluvaa *Antrodia*-sukua, joka on yksi suurimmista kääpäsuvuista sisältäen yli 80 lajia. Kaksitoista lajia kuvattiin tieteelle uusina ja kuusi uutta nimikombinaatiota tehtiin. *Antrodia* sellaisena kuin se nykyisin ymmärretään on polyfyleettinen ja joudutaan tulevaisuudessa pilkkomaan useiksi luonnollisiksi suvuiksi. Ahtaasti rajattuna *Antrodia* on pieni suku käsittäen vain kuusi lajia, jotka ovat suvun nimilajin (vinopillikäpä, *A. serpens*) lähisukulaisia. Morfologiset ja molekyylibiologiset tutkimustulokset tarjosivat mahdollisuuden tarkistaa ja korjata lajikäsityksiä neljässä suvun osassa: *Antrodia crassa*-, *A. serialis*-, *A. serpens*- ja *A. malicola*- lajiryhmissä. Kalkkikäävän (*A. crassa*) lajiryhmän tarkastelu tuotti uutta tietoa tämän ryhmän lajien ekologiasta, mikä auttoi tarkentamaan niiden uhanalaisuuden luokitusta ja käyttökelpoisuutta vanhojen luonnontilaisten metsien indikaattoreina. Väitöskirjan yhteenveto-osa on saatavana sähköisenä: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2664-1>. — Otto Miettinen

► Tanakkakäpä (*Antrodia tanakai*) esiintyy Suomessa harvinaisena lehtipuiden oksilla. Slavan väitöskirjatutkimus yhdisti tämän Japanista kuvatun lajin suomalaisen materiaaliin, joka aiemmin oli sisällytetty yleisempään väljäpillikäpään (*Antrodia heteromorpha*). Kuva V. Spirin.

◀ Väittelijä, kustos Jaakko Hyvönen ja vastaväittäjä Urmes Kõljalg. Kuvat väitöstilaisuudesta T. Niemelä.

◀ Jo helpottaa. Väitöksen jälkeen kahvitilaisuudessa huojentunut väittelijä, työn ohjaaja Otto Miettinen, vastaväittäjä Urmes Kõljalg ja kasvitieteen yksikön johtaja Marko Hyvärinen.

Reima Saarenoksa in memoriam

Kasvitieteen laitoksen entinen pitkäaikainen työntekijä **Reima Saarenoksa** (1938–2016) menehtyi kotonaan Helsingissä lokakuussa. Reima nimitettiin laitoksen preparaattorin toimeen vuonna 1975. Hän oli lintu- ja sieniharrastaja, jonka sienituntemusta maamme sienitutkijat ovat hyödyntäneet vuosikymmenien ajan. Reima julkaisi Heikki Kotirannan kanssa kymmenkunta merkittävää artikkelia orvakoiden taksonomiasta ja levinneisyydestä Pohjois-Euroopassa. Reima oli mukana kuvaamassa tieteelle uusina yhdeksää lajia ja yhtä sukua (*Tretomyces*). Merkittävä osa sienierbaarion kokoelmista, varsinkin käävistä ja orvakoista, on Reiman Uudeltamaalta keräämiä. — Otto Miettinen

Kuin itse metsänhaltia. Kuva H. Kotiranta 2007

Uusia julkaisuja

- Beimforde, C., Seyfullah, L.J., Perrichot, V., Kuschel, G., Schmidt, K., **Rikkinen**, J. & Schmidt, A.R. 2016: Resin exudation and resinicolous communities on *Araucaria humboldtensis* in New Caledonia. — Arthropod-Plant Interactions, DOI 10.1007/s11829-016-9475-3
- Enroth**, J., **Uotila**, P. & **Lommi**, S. 2016: Contributions to the bryophyte flora of Kyrgyzstan. — Thaiszia 26: 153–164.
- Hällfors**, M.H., **Aikio**, S. & **Schulman**, L.E. 2016: Quantifying the need and potential of assisted migration. — Biological Conservation 205: 34–41. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2016.11.023>
- Lazkov, G.A. & **Sennikov**, A.N. 2016: A critical revision of *Silene* sect. *Holopetalae* (*Caryophyllaceae*) in China. — Annales Botanici Fennici 53: 431–440.
- Niemelä**, T. 2016: Suomen käävät. — Norrlinia 31: 1–432.
- Niemelä**, T. 2016: Vanhan metsän mittakeppi. — Lutukka 32(3): 66. Pdf verkossa.
- Piirainen**, M. & **Piirainen**, P. 2016: Kasvihavainnot. Tulisolaheinä Lappeenrannassa (ES). — Lutukka 32(3): 86.
- Uotila**, P. 2016: Euro+Med-Checklist Notulae 6: *Callitrichaceae*, *Polygonaceae*. — Willdenowia 46: 424–425, 435.
- Uotila**, P. 2016: Ritvalasta Parolan Yllittyyn. — Hattulan Joulu 28(2016): 32–37.
- Vargot, E.V., Shcherbakov, A.V., Bolotova, Y.V. & **Uotila**, P. 2016: Current distribution and conservation of *Najas tenuissima* (*Hydrocharitaceae*). — Nature Conservation Research Заповедная наука 1(3): 2–10.
- Vehkaoja, M., Nummi, P. & **Rikkinen**, J. 2016: Beavers promote calicoid diversity in boreal forest landscapes. — Biodiversity and Conservation, DOI 10.1007/s10531-016-1259-7
- Väre**, H., Kaipainen-Väre, H. & Syrjänen, K. 2016: Ukkosen jumalan tunturissa – Terbmisvärin ja Jollanoaivin tuntureiden kasvisto. — Lutukka 32(3): 72–84.
- Åström**, H. & **Hæggström**, C.-A. 2016: Kasvihavainnot. Nurmilaukan uusi löytöpaikka Espoossa (U). — Lutukka 32(3): 86–87.

www.luomus.fi/kirjat

Esiintymisiä

Miranto, Mari: Kämmeköitämme suojellaan tallettamalla siemeniä syväjäähän. Lehtihaastattelu, Orkidealehti 6/2016.

Luonnonvarakeskuksen herbaarion muutto Luomukseen

Luomus on sopinut Luonnonvarakeskuksen (Luke) luonnontieteellisten kokoelmien (kasvi-, sieni- ja sammalnäytteitä) liittämistä osaksi Luomuksen hallinnoimaa tieteellistä kansalliskokoelmaa. Kokoelma otetaan Luomuksen yleisen kokoelmapolitiikan mukaisesti vastaan ehdoitta eli Luomuksella on kokoelmien vastaanottamisen jälkeen täysi valta päättää niiden käytöstä.

Käytännössä näytteet pakattiin laatikoihin ja laatikot rullakoihin Tikkurilassa ja laitettiin viikoksi pakastekonttiin -30°C lämpötilaan mahdollisten tuholaisten hävittämiseksi. Sen jälkeen rullakot tuotiin Luomuksen tiloihin: sieni- ja sammalnäytteet Kaisaniemeen ja

putkilokasvinäytteet Kansalliskirjaston luolaan. Luomuksesta työtä ovat tehneet Pertti Salo, Saara Velmala, Pirkko Piirainen ja Harri Sihvonen. Näytteiden kuljetuksista vastasi Luke.

Kokoelmien liittämiseen menee useampi vuosi, koska ne myös digitoidaan. Luken kanssa on sovittu kustannusten korvaamisesta ja liittämistyöhön tullaan palkkaamaan avustavaa työvoimaa ensi vuoden aikana. Kaikkea materiaalia ei liitetä kokoelmiin, koska se voi sisältää esimerkiksi duplikaatteja kokoelmissa jo olevasta materiaalista sekä heikkokuntoisia, huonosti dokumentoituja tai tieteellisesti vähäarvoisia näytteitä. Tällainen materiaali hävitetään. Hyväkuntoisia duplikaatteja voidaan tarjota myös muihin museoihin.

Kuvat 14.11. H. Sihvonen Tikkurilassa

Kasvitieteellisen puutarhan ystävät

Yhdistyksen syyskokouksessa 11.11. valittiin erovuorossa olleet hallituksen jäsenet varapuheenjohtaja **Kurt Fagerstedt**, jäsen **Satu Tegel** ja varajäsen **Paula Kiuru** uudelle kolmivuotiskaudelle 2017–2019. Muut hallituksen jäsenet ovat puheenjohtaja **Pertti Uotila** (erovuorossa 2018), sihteeri **Noora Hyrkäs** (erovuorossa 2017), rahastonhoitaja **Pirkko Piirainen** (erovuorossa 2017), jäsen **Pertti Pyhtälä** (erovuorossa 2018) ja varajäsen **Jukka Petänen** (erovuorossa 2018). Kokouksessa kutsuttiin yhdistyksen kunniajäseniksi kaksi ensimmäistä puheenjohtajaa professorit **Mia Korpiola** ja **Heikki Saarinen**.

Puutarhan ystävien perinteiset **jouluglögöt** nautitaan Kaisaniemen Palmusalissa **keskiviikkona 14.12. klo 17.30**. Ylipuutarhuri **Pertti Pehkonen** kertoo *Kasvitieteellisen puutarhan vuodesta 2016 ja uuden vuoden suunnitelmista ja haasteista*.

Suomen Sieniseura

Kuukausikokouksessa **tiistaina 13.12.** klo 18–20 **katsaus vuoden sienilöytöihin**. Sieniseuralaiset esittävät kuvia tämän vuoden keräyksistään, ja perinteisesti vuoden viimeisessä kuukausikokouksessa pääseeikin näkemään monia harrastajien toivelajeja. Ennakoilmoitusta omien kuvien määrstä toivotaan sähköpostilla osoitteeseen puheenjohtaja@funga.fi. Tervetuloa esittelemään omia löytöjä tai vain ihailemaan muiden havaintoja! Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki. Kuukausikokouksen aikaan Senaatintorilta lähtee liikkeelle Lucia-kulkue ja alueella voi olla vaikea löytää parkkipaikkaa, joten paikalle kannattaa tulla mahdollisuuksien mukaan julkisilla liikennevälineillä. — Outi Laakso, tiedottaja, Suomen Sieniseura

Kevään kokousesitelmät Tieteiden talolla tiistaisin klo 18–20

- 10.1. Dosentti, kliinisen mikrobiologian erikoislääkäri, Lääketieteellisen Mykologian Seuran puheenjohtaja **Pentti Kuusela**: *Kliinisestä sienidiagnostiikasta ja sen työkalupakista.*
- 14.2. Erikoistutkija, FT **Juha Pykälä**: *Suomen jäkälät – sadat lajit odottavat löytäjänsä.*
- 14.3. FM **Mika Toivonen**: *Sieniatlas-kansalaistiedehanke.*
- 11.4. Dosentti **Markku Saloheimo**, VTT: *Sienet biotekniikassa.*

Joulun kasveja, tuoksuja ja tunnelmaa Kaisaniemessä

Tervetuloa aistimaan joulua Kaisaniemen puutarhan kasvihuoneille, myös **yleisökierroksia** järjestetään. [Aukioloajat](#).

Kuvat 8.12. L. Helynranta